

Зелената аудитория на бъдещите лесовъди

В свят, в който все повече се отдалечаваме от корените си, Лесотехническият университет остава жив мост между хората и природата. Тук образованието не се ограничава само до лекционните зали, а се простира навън – в горите, в планините, в реалния свят. Именно практическото обучение и възможността студентите да се докоснат директно до растенията, животните и природните процеси правят подготовката им уникална и пълноценна. Природата не е просто учебен обект, а партньор в знанието – така се изграждат отговорни специалисти с ясна мисия: да пазят, управляват и развиват зеленото богатство на България и света.

През 2025 г. Лесотехническият университет отбелязва своята 100-годишнина – век, изпълнен с традиции, иновации и отдаденост към устойчивото бъдеще. Юбилеят е не просто повод за гордост, а вдъхновение за новите поколения, които ще продължат да учат и работят за гората и да живеят в хармония с нея. Факултет „Горско стопанство“ подготвя висококвалифицирани специалисти в горския сектор и предлага изключително практически ориентирано образование, което трудно може да бъде намерено другаде в страната.

Обучението на първите 20 студенти, бъдещи лесовъди, в България започва през летния семестър на учебната 1924 – 1925 г. в катедра „Частно лесовъдство“ на Агрономическия факултет на Софийския университет. В първия учебен план има неясноти как ще протече заради липсата на преподаватели, а привличането им отнема време. Затова той е временен – добива своя завършен вид едва през 1927 – 1928 година. През следващата година своя юбилей празнуват обучението и практическите занятия по дендрология. В пожелателите страници на спомените си за първите лекции и упражнения проф. Борис Стефанов – първият български дендролог и ботаник от световна величина, посочва какво трябва да знае лесовъдът:

- да познава добре белезите и живота на дървесните растения, както и живота в гората;
- по какъв начин се отразява месторастенето върху развитието, продуктивността и възобновяването на гората;
- по какъв начин гората влияе върху месторастенето;
- как се отразяват отделните фактори на месторастенето върху горската растителност, за да проведе резултатно и без сериозни грешки своята практическа дейност при различно съчетание на външните условия.

Днес учебната практика по дендрология се провежда комплексно с дисциплините „Горско почвознаие“ и „Фитоценология“. По време на практиката студентите разглеждат подробно и записват в предварително подготвени карнети набор от информация, нужна за всеки от предметите. През годините маршрутът и дисциплините на практиките са били променяни. Например през 1967 г. в практиката с ръководител проф. Атанас Ганчев са били

Студенти от специалност „Горско стопанство“
по време на учебната си практика

посещавани Боровец, Кричим, Стара Загора, Кнежа и Оряхово. През 1972 г., когато ръководител е бил доц. Желез Дончев, са били посещавани Банско, Пещера, Пазарджик и Панагюрище. Учебните дисциплини „Дендрология“ и „Почвознание“ от самото начало на провеждането на практиката винаги са били заедно, на трето място са били дисциплините „Генетика и селекция на дървесните растения“, „Горски недървесни ресурси“, а от 2023 г. – „Фитоценология“. Още в първите години на обучението на студентите като университетски курс проф. Борис Стефанов преподава и в дисциплината „Горска фитосоциология“ (днешната „Фитоценология“).

Учебната практика днес е с продължителност 6 дена и маршрутът ѝ включва: София – Кресна – Сандански – Юндола – Костенец – Костинброд – Беледие хан – Петрохан – Монтана – Лом – Черепишки манастир – София. Дължината му е почти 1000 километра. По време на практиката студентите посещават 20 учебни обекта, разположени от 30 м н.в. при Лом до почти 2000 м н.в. при контрастената на язовир „Белмекен“. Обхванати са трите горскорастителни области, 6 подобласти и трите вертикални пояса с 6 подпояса. Посещението на тези добре подбрани разнообразни обекти позволява студентите да се запознаят с горскорастителното и фитогеографското райониране, както и почвено-екологичните условия, върху които се развиват дървесните видове и горските съобщества. Общият брой дървесни видове, които студентите наблюдават и описват в своите дневници и карнет-описи, са около 150 вида – 130 покритосеменни и 20 голосеменни, принадлежащи към 88 рода и 43 семейства. От този брой естествено разпространените видове са около 100, а чуждоземните – 50 вида. Най-богатите на дървесни видове обекти са парк „Свети Врач“ в Сандански – 65 вида, Черепишки манастир – 42 вида, Костенски водопад – 41 вида, м. Беледие хан и Кресна – 30 вида.

По време на практиката студентите имат възможност

да се запознаят с основни типове растителни съобщества и съответните природни местообитания: крайречни гори с преобладаване на източен чинар (долината на р. Струма) и върбово-тополови гори и храсталаци (р. Искър при Черепишкия манастир и р. Дунав при Лом), иглолистни белоборови и смърчови гори (УОГС „Георги Ст. Аврамов“ – м. Юндола), гори на дърво-видна хвойна (резерват „Тисата“), клекови и смрикови съобщества (язовир „Белмекен“), клисурни гори (Костенски водопад), ксеротермни благоуново-церови гори (язовир „Чернила“), гори от космат дъб (м. Беледие хан), лесостепни дъбови гори (Лом), букови гори (УОГС „Петрохан“ – с. Бързия), високопланински ливади (вр. Белмекен). Част от самостоятелната работа на студентите е направата на фитоценотични описания в смърчови, белоборови, дъбови и букови гори, които са основа за разработване на курсова работа по специалността „Фитоценология“.

Освен разнообразието от растения студентите могат да видят и значението на почвеното богатство за растежа и развитието на съобществата. Три от четирите примитивни почвени типа са засегнати като тематика по време на практика, а на два от тях има и обособени почвени профили за наблюдение на хоризонтите и морфологичните особености. От наносните почви студентите се запознават с алувиалните, делувиялните и алувиално-делувиялните почви и техните характеристики и специфики на образуване. В ниските и равнинни части на страната лежат и мощните профили на черноземите и смолниците – най-плодородните почви за земеделски култури. Над тях съответно в Северна и Южна България са разположени сивите горски и канелените горски почви – представители на лесивираните (по-глинести) почви в страната. В конкретен ден от практиката една след друга са разгледани и трите представителя на клас „Метаморфни почви“ – кафяви горски, тъмноцветни горски и планинско-ливадни почви.

От няколко години част от практиката е и „Експозиция на горското дело в България“ в УОГС – Юндола, която обогатява знанията на студентите и историческата свързаност на специалността „Горско стопанство“.

Нуждата от учебните гори проф. Тодор Димитров мотивира с две главни цели:

- за учебна подготовка на квалифициран технически персонал;
- за научноизследователска работа за развиване на отделни научни дисциплини чрез работата на преподавателския персонал.

Със създаването на висшето лесовъдско образование се поставя и въпросът за изграждане на база за обучение на студентите и за извършване на опитно-изследователска работа. Прието е допълнение към чл. 75 от Закона за горите от 1925 г. със следното съдържание: „Горите, предоставени като учебни и опитни горски стопанства на Агрономо-лесовъдния факултет при Университета, се стопанисват от местния лесничей под ръководството на съответните професори и съгласно мнението на Факултетния съвет“. Въз основа на него на 30.12.1925 г. Министерството на земеделието и държавните имоти с писмо до ректора на Софийския университет проф. Стефан Петков (ботаник) съобщава, че за научните и учебните нужди на Лесовъдния отдел при Агрономо-лесовъдния факултет се предоставят държавната гора Гешова планина (област Пещера) и Петрохански проход (Клисурски Балкан, област Берковица). По такъв начин е поставено началото на двете учебно-опитни горски стопанства – едното в района на иглолистните, а другото в района на широколистните високоствъблени букови гори. Особени заслуги за предоставянето на учебните стопанства имат професорите първостроители на висшето лесовъдско образование проф. Тодор Димитров, проф. Темелко Иванчев, проф. Васил Стоянов и други. Оформянето на документите и окончателното отстъпване на УОГС „Георги Ст. Аврамов“ –

м. Юндола, и УОГС „Петрохан“ – с. Бързия, с бази за учебна дейност и научни изследвания на Агрономо-лесовъдния факултет (сега ЛТУ) става съответно през 1926 и 1928 година.

УОГС – Юндола: царството на иглолистните гори между две планини

В подножието на Рила и Западните Родопи, там, където проходят Юндола се отваря към планината, се намира Учебно-опитното горско стопанство „Георги Ст. Аврамов“ – зелена лаборатория на открито и едно от най-ценните звена на Лесотехническия университет. Само на 15 км от Велинград, тази гора разкрива пред посетителя пейзаж от вековни иглолисти и безкрайни възможности за наука и практика. Горските територии тук заемат площ 5131.6 ха (2018 г.), от които залесената е 94 %. Бял бор, обикновен смърч и обикновена ела доминират в насажденията – трите символа на високопланинската гора, чиято средна възраст надхвърля 70 години. Обикновеният бук и горунът са по-редки, но допълват картината с богатство и устойчивост. Средният годишен прираст достига внушителните 17 200 м³ дървесина – доказателство за плодородието на местните почви и подходящите условия за растеж. Но УОГС – Юндола, е не просто стопанство – то е живо поле за обучение. Всяка година тук се залесяват около 100 дка, а в разсадника се произвеждат значително количество млади фиданки.

Гората е дом и на дългогодишни научни експерименти. Постоянни опитни площи, географски култури и специални участъци позволяват на изследователи от различни катедри на ЛТУ да наблюдават растежа, продуктивността и разнообразието на дървесните видове. Във водосбора на Бъзенишки дол например са изградени измервателни станции (хидроложки стационар „Проф. Асен Биолчев“), които измерват водния отток при различни условия – безценно знание за бъдещето на устойчивото горско стопанство. Сред зелените склонове на Юндола, между най-ниската точка при водослива на Дълбоки дол, Люта река (1030 м) и връх

Базата на УОГС
„Георги Ст. Аврамов“ – м. Юндола

© Николай Цветанов

Базата на УОГС
„Петрохан“ – с. Бързия

Арапчал (1834 м), се раждат опитни площи, които свързват миналото с бъдещето, класическите методи с иновациите. Това е място, където държавната собственост върху гората, пазена от векове, се среща със съвременната наука и отговорността към природата. УОГС „Георги Ст. Аврамов“ е школа, в която студентите се учат да управляват гората с грижа и знание, а учените – да откриват тайните ѝ, за да може да бъде предадена пълноценно на идните поколения.

УОГС – Бързия: буковата гора, която пази традиции и знание

На североизточните склонове на Западна Стара планина, в подножието на прохода Петрохан, се простира едно от най-старите учебно-опитни горски стопанства у нас – „Петрохан“ – с. Бързия. Създадено преди повече от 120 години и със статут на

учебна и научна база от 1928 г., то е прочуто с буквите си насаждения, смятани за едни от най-продуктивните и ценни в Европа. Днес Стопанството обхваща 7290.4 ха, от които повече от 6600 са залесени. Букът заема близо 82 % от площите, а останалата част е представена от бял бор, смърч и редица широколистни видове. Релефът е типично планински, със стръмни склонове и дълбоки долини, а разнообразният климат и богатата хидроложка мрежа осигуряват благоприятни условия за растеж.

Освен учебна база „Петрохан“ е и център за активна научноизследователска дейност. Тук са изградени хидроложка станция и аклиматизационна база за елена лопатар, създадени са географски култури и опитни насаждения, а проектите за устойчиво управление на буковите гори имат международно признание. Стопанството развива и модерна ловностопанска дейност с изградени заслони, хранилки и съоръжения за грижа за дивеча. УОГС „Петрохан“, където поколения лесовъди са усвоявали изкуството да стопанисват гората устойчиво и с грижа за бъдещето, се гордее със своите традиции, научни постижения, богат природен ресурс и продуктивни букови гори.

За учебната 2024 – 2025 г. в Лесотехническия университет са проведени 148 практики през летния семестър и 108 практики през зимния. За специалност „Горско стопанство“ практиките са 10 и общо 318 часа за четиригодишния период на обучение в бакалавърска степен и допълнително 240 часа кандидатинженерен стаж в държавно горско или ловно стопанство, избрано по желание на студента. Студентите в задочна форма на обучение, на които се разчита повече за самостоятелна работа, предвид факта, че значителна част от тях работят в системата на горите, са с хорариум 126 часа практики за обучението си и 240 часа кандидатинженерен стаж.

© Павел Павлов

Дендрологично разнообразие
върху сиви горски почви

Д-р инж. Павел ПАВЛОВ
Доц. д-р Евгени ЦАВКОВ
Проф. Мариус ДИМИТРОВ